

Sæterstad, T. & Wilhelmsen, T. (2026). Sang som kapasitet i studentens profesjonsdanning i barnehagelærerutdanningen. I J. P. Østmoen, S. Øvreås, L. V. Hannevig & T. Wilhelmsen (Red.), *Barnehagelærerutdanningen: En profesjonsnær danning og utdanning* (s. 83–104). Fagbokforlaget. <https://doi.org/10.55669/oa741005>

Kapittel 5

Sang som kapasitet i studentens profesjonsdanning i barnehagelærerutdanningen

Torill Sæterstad & Terese Wilhelmsen

Sammendrag: Dette kapittelet utforsker danningspotensialet sang kan ha i barnehagelærerutdanningen, og baserer seg på studentenes erfaringer med sang i undervisning og praksisperiode gjennom et studieår. Studien bygger på et perspektiv der sang forstås som en naturlig del av menneskets uttrykks- og kommunikasjonsmåte, og der sang og sangens funksjon fremstår som en relasjonell og kommunikativ kapasitet. Sanglig aktivitet belyses teoretisk i et danningperspektiv, med vekt på erfaring og erkjennelse som følge av erfaring. Studien ble gjennomført som aksjonsforskning i kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring (BULL), og aksjonene ble gjennomført i vekselvirkning mellom utdanningens teori- og praksisfelt. Kapittelet belyser hvordan studentenes førstehåndserfaringer med sang i et sosialt deltakende og relasjonelt perspektiv har implikasjoner for syn på musikalitet. Studien bidrar til å nyansere sangens faglige relevans i utdanningen.

Nøkkelord: barnehagedidaktikk, danning, praksisnærhet, relasjonell, sosialt deltakende, sang i barnehagelærerutdanningen

Abstract: This chapter explores the potential of singing on student's professional formation in early childhood teacher education (ECTE), based on students' experiences with singing in teaching and practicum throughout an academic year. The study is framed by the perspective of singing as a natural part of human expression and communication, where singing and its function appear as a relational and social capacity. Singing activity is theoretically viewed from a formative perspective, based on experience and cognition as a result of experience. The study was conducted as an action research project in the field of Children's Development, Play, and Learning (BULL), and the actions are carried out in interaction between the theoretical and practical fields of education. The study highlights how students' relational and participatory experiences with singing deepen their understanding of musicality and its relevance to their future practice. The findings emphasize the academic value of singing in ECTE.

Keywords: kindergarten didactics, formation, practice-oriented, relational, socially participatory, singing in early childhood teacher education

Innledning

Det er praksisetterarbeid på campus, og førsteårsstudenter er i gang med å presentere erfaringer fra praksisperioden i barnehagen. En studentgruppe inviterer til sangstund, og de ber både medstudenter og lærere om å sette seg i en ring på gulvet. I stedet for å snakke om sine erfaringer med sang i praksisbarnehagen, velger de å gjennomføre en sangstund her i klasserommet. Sang kobles etter hvert til hopp og sprett, kropp og bevegelser og det er en merkbar god stemning. Sangstunden rundes av med sangen «Tenkj om vi var venner», og mengder av såpebobler som blåses ut over deltakerne. En berikende og sanselig avslutning, og begeistring over studentgruppen som modellerer et inkluderende og lekende perspektiv på sang sammen med sine medstudenter.

Dette kapittelet presenterer et aksjonsforskningsprosjekt som har utforsket sang og sanglig aktivitet i en pedagogikkfaglig sammenheng i barnehagelærerutdanningen. Studien tar utgangspunkt i studenters erfaringer med sang både i klasserommet og sammen med barn i barnehagen i praksisperioder. I den innledende praksisfortellingen presenterer studentene erfaringer fra sin andre praksisperiode og gjensker en barnlig og leken stund fylt med sang og pedagogisk forståelse av barn og deres kroppslige og sanselige måte å være i verden på. Eksemplet er beskrevet av en lærerutdanner som deltok i prosjektet, og viser hvordan en praksisnær tilnærming til sang kan komme til uttrykk.

Sang gis fokus i dette aksjonsforskningsprosjektet for å undersøke hvordan sang, forstått som en relasjonell og kommunikativ kapasitet i en barnehagekontekst, kan bidra til studentens profesjonsdanning og -utøvelse. Barns perspektiv og barnehagens dagligliv er viktige referanser i studentens dannelsingsprosess i utdanningen. Et sentralt premiss i studien har derfor vært å bevisstgjøre syn på musikalitet, herunder hva sang og sanglig aktivitet kan bety for barnet og for profesjonsfeltet studentene skal arbeide i. En målsetting i prosjektet har vært at studentene skulle utvikle et bevisst og reflektert forhold til hva de vil vektlegge ved sang i en barnehagefaglig kontekst.

Tidligere forskning på sang i barnehager og barnehagelærerutdanning i nordisk kontekst viser at syn på egen musikalitet påvirker barnehagelærerens forhold til det å musisere i barnehagen (Ehrlin & Tivenius, 2018; Knigge et al., 2021; Kulset, 2018; Kulset & Halle, 2019, 2020; Thorsen, 2021; Torgersen & Sæther, 2021). Barnehagelærere oppgir at de kan for lite musikk og er usikre på hvordan de skal arbeide med musikk med barna. Knigge et al. (2021) fant i sin studie at sang var høyt verdsatt av de ansatte i norske barnehager, og at sang antas å ha positiv innvirkning på barn og barnefelleskapet, både psykologisk, sosialt og kognitivt (Knigge et al, 2021, s. 18). Et flertall av barnehagelærerne i studien vurderte seg selv som under befolkningsgjennomsnittet musikalsk dyktige, men oppga at det likevel ble sunget svært ofte med barna. Ehrlin og Tivenius (2018) beskriver lærernes usikkerhet som en risiko for at musikkaktiviteter med barna begrenses, til fordel for innhold som læreren føler seg komfortabel med. Lærerne som anså musikk som et ferdighetsfag, var restriktive i sin bruk av musikkaktiviteter sammen med barna, mens lærerne som verdsatte overføringseffekter, var betydelig mer sjenerøse med å la barna komme i kontakt med musikk. Her løftes *sang* frem som den desidert vanligste musikkaktiviteten.

Studien til Torgersen og Sæther (2021, s. 298) viste at flertallet av barnehagelærerstudentene som vurderte seg selv som *ikke* eller *lite* musikalsk dyktige ved studiestart, kviet seg for å delta musikalsk sammen med medstudenter. Selv om studien ikke utforsket barnehagepraksis, framhevet forfatterne at studentenes opplevelse av å være/ikke være musikalsk «nok» kan være avgjørende for hvilken musikkpedagogisk virksomhet som skjer i barnehagen (Torgersen & Sæther, 2021, s. 315). Kulset og Halle (2019) bruker begrepet negativ eller positiv musikalsk identitet om oppfattelsen av å *ikke være* eller *være* god nok til å drive med musikk i barnehagen. Studien deres viste at det å synge sammen har betydning for musiseringen, og at det å oppleve «vi-følelse» gjennom et musikalsk fellesskap både trygger og øker barnehagelærerens musikalske selvtillit (Kulset & Halle, 2020). Å musisere sammen som en felles sosial aktivitet kan også bidra til å utvide den enkeltes handlingsrepertoar. Slik kan en negativ individuell musikalsk identitet endres til en felles positiv musikalsk identitet (Kulset & Halle, 2019, 2020). Gjennom det danske LegeKunst-prosjektet fant Thorsen (2021) at sang og musikk hadde et særlig potensial i forhold til fellesskapet i barnehagen. Pedagogiske aktiviteter med sang og musikk ser ut til å være spesielt i stand til å samle barnas fokus og gi opphav til samtidighet og felles flyt i barnegruppen.

Med dette som bakgrunn har denne studien iverksatt ulike sanglige aktiviteter ut fra et pragmatisk og dannelsorientert perspektiv på sangens relasjonelle og sosiale funksjon. Danning er ett av kjerneelementene i barnehagens styringsdokument, der arbeidet med omsorg, danning, lek og læring skal ses i sammenheng (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 19). Dette gjenspeiles også i utdanningens læringsutbyttebeskrivelser (Kunnskapsdepartementet, 2023), der utvikling av studentens kunnskapsgrunnlag og profesjonsutøvelse knyttet til barnehagens helhetlige tilnærming framheves som et viktig perspektiv i undervisningsaktiviteten for alle kunnskapsområder (Universitets- og høgskolerådet, 2018). Å arbeide med egen musikalsk identitet i en sosial setting kan derfor også forstås som en del av studentenes dannelsesprosess som utøvende barnehagelærere. I nasjonale retningslinjer for utdanningen (2018) gis alle kunnskapsområdene ansvar for å bidra til dette. Når sang bringes inn i undervisningen i kunnskapsområdet Barns utvikling, lek og læring (BULL), ses det i sammenheng med barnehagepedagogiske temaer som samspill mellom mennesker, inkluderende fellesskap og barn som aktører. I dette kunnskapsområdet er det ikke læringsutbytter eller faglig innhold som retter seg mot musikalsk aktivitet (Universitets- og høgskolerådet, 2018), noe som kan utfordre en disiplinorientert tenkning både i pedagogikk- og musikkfaget. Prosjektet lener seg derfor på læringsutbyttebeskrivelsene for utdanningen som omhandler barns ulike uttrykksformer generelt (Kunnskapsdepartementet, 2023). I studien tolker og inkluderer vi sang som del av barns uttrykksformer, og prosjektet tar i bruk sang i kunnskapsområdet BULL som et relasjonelt og kommunikativt fortolket tverrfaglig innhold.

Sang som en relasjonell og kommunikativ kapasitet

Studiens teoretiske tilnærming knytter seg til en forståelse av sang som en naturlig del av menneskers uttrykks- og kommunikasjonsmåte (Bjørkvold, 1985, 1989), og til sang som en sosialt deltakende og relasjonell kapasitet (Small, 1998; Kulset, 2018; Bjørkøy, 2020, 2022). Bjørkvolds (1985, 1989) tidlige kunnskapsbidrag om barns spontansang, barnekultur og det musiske mennesket representerer et motiverende perspektiv for å fremme sangens

plass på den barnesentrerte arenaen som barnehagelærerutdanningen utgjør. Bjørkvold (1985) viser til en grunnforståelse av barns spontane sangkultur som han betegner som «det musikalske morsmål», og som han knytter til barndommens lekenhet og skapende krefter. I hans perspektiv synger ikke barn for å treffe tonen, men for å treffe livet (Bjørkvold, 1989).

Både tidlige og ny forskning har problematisert hvordan barns naturlige og frie forhold til å uttrykke seg gjennom (spontan)sang utfordres utover i deres leveår. Barn og unge sosialiseres inn i kulturelle normer for hva som er å være musikalsk eller ikke, eller hva som oppfattes som fint eller stygt når det gjelder å synge (Bjørkvold, 1989; Schei, 2011; Kulset, 2018). Det gjelder også barnehagelærerstudenter som sosialiseres og innvies i sitt samfunns kulturelle forståelser av musikalitet og hva som er god(kjent) musikalsk kvalitet. Dette har de med seg inn i utdanningen (Kulset, 2018; Torgersen & Sæther, 2021).

I et sosialt deltakende og relasjonelt perspektiv oppfattes sang som en kommunikativ kapasitet ved det å være menneske (Bjørkøy, 2020, 2022; Kulset, 2018; Small, 1998). Christopher Small (1998) ser på musikk som en handlingspreget aktivitetsform (Varkøy, 2017, s. 120), og knytter det til verbet musicking. Ifølge Small er det i relasjonene mellom mennesker at meningen med den musikalske handlingen er å finne, og ikke i musikken i seg selv som det autonome «kunstverket» (Small, 1998 i Kulset, 2018, s. 44). Fra dette kan det trekkes forbindelse til Bjørkøys forskning (2020) på sang som handlekraftig aktør for samspill i småbarnspedagogisk praksis. Bjørkøy (2022) bruker begrepet «barnehageprofesjonsrettet sang», og hennes studier løfter frem sang som en relasjonell og kommunikativ kapasitet for barns (og pedagogers) samspill. Bjørkøys perspektiv på sang i et sosialt deltakende og relasjonelt perspektiv gir støtte til denne studiens tverrfaglige fortolkning av barns kommunikative og relasjonelle uttryksmåter (Universitets- og høyskolerådet, 2018), og til et mål i undervisningen om å finne tilnærminger som bidrar til å kvalifisere studentene til å kunne respondere adekvat på barns mange måter å uttrykke seg på.

Sang i et didaktisk og dannelsorientert perspektiv

Å iverksette sang i en utvidet fortolket faglig sammenheng knyttes i denne studien til barnehagelærerstudentens profesjonsdanning, og til erfaringer som anses å ha tverrfaglig relevans i barnehagen som praksisfelt. Prosjektet la opp til å *gjøre* sang med studentene som grunnlag for refleksjon over eget perspektiv på sang i barnehagen.

Pedagog og didaktiker Wolfgang Klafki (1996, 1959/2001) var opptatt av hvordan mennesket utvikler en forståelse av seg selv i vekselvirkning med sin omverden. Klafki viser dette gjennom *en material dannelsingsprosess*, der det handler om å tilpasse seg og formes (utenfra og inn) etter et sosialt og kulturelt forbilde. Det vil si at mennesket tar del i de kulturelle uttrykkene og levmåtene som omgivelsene anser som verdifulle. Denne retningen kan knyttes til et ideal utenfor mennesket selv.

En formal dannelsingsprosess handler om menneskets indre og om utvikling av selvstendighet. Her vil blant annet utvikling av kritisk tenking være sentralt. *Kategorial* danning er en syntese av disse to prosessene, som oppnås ved at menneske og kultur åpner seg gjensidig for hverandre gjennom forståelsen av det Klafki betegner som en «dobbeltsidig åpning» (Klafki, 2001, s. 193). Mennesket tilegner seg kategorier som det kan forstå samfunn og kultur gjennom, samtidig som det tilegner seg nye tanke- og væremåter.

Siden samfunnet sees som menneskeskapt, kan danning ikke bare dreie seg om å kvalifisere studenter til det eksisterende samfunnet, men også om å bidra til å utvikle bevissthet om hvordan de kan være med å skape samfunnet. Kategoriale dannelsesprosesser må således tenkes gjennom med henblikk på samfunnsmessig relevans og betydning. Klafki understreker at didaktisk kategorialforskning også må undersøke på hvilken måte undervisning kan bidra til å utvikle forståelse for det samfunnsmessig betydningsfulle i læreprosessen hos den som lærer (Klafki, 1959/2001, s. 20). I vårt prosjekt knyttes dette til refleksjon over hva studenten vektlegger ved sang og sangstemme i barnehagen.

Å finne det forbilledlige lærestoffet som åpner for nye tanke- og handlingsmønstre hos den lærende betegner Klafki som «det eksemplariske». I vårt prosjekt representerer sang det «eksemplariske» lærestoffet. Straum (2018) utdyper hvordan et eksemplarisk læringsinnhold både må romme et elementært lag som peker på overordnede begreper og prinsipper i et fag,

og et fundamentalt lag som gir mulighet for å gripe det aktuelle kulturområdets «etos» og grunntenkning innen kulturen (Straum, 2018, s. 50). Sang i en musikkfaglig sammenheng vil således kunne fremstå med en annen etos og grunntenkning enn sang i en barnehagepedagogisk tenkning.

Å få studentene med som deltakere i de planlagte sangaktivitetene var en sentral forutsetning, og i dette ble sang knyttet til pedagogiskfaglig tenkning om barns deltakelse og aktørskap. Buber beskriver relasjonen mellom mennesker som en prosess som utspiller seg i møte mellom et *jeg* og et *du* (Buber, 1992, s. 19–29). Varkøy setter dette inn i en musikkpedagogisk sammenheng, og utvider forståelsen til også å omfatte et møte mellom et *jeg* og et *det* (Varkøy, 2017, s. 68). I dette flyttes et ensidig fokus fra det menneskelige subjektet til det som skjer i møtet mellom noen og noe. I denne studien utgjør sang i et sosialt deltakende og relasjonelt perspektiv *det-et* som studenten går i dialog med. Skjervheim (2002, s. 20) beskriver dette som en treleddet relasjon mellom den andre, meg og sakstilhøvet, slik at vi deler sakstilhøvet med hverandre. Nome et al. (2021) beskriver dette som et møte mellom tre ulike faktorer: innhold, lærer og den lærende, samt relasjonen mellom dem (s. 22).

En annen sentral forutsetning var at studentenes deltakelse i sangaktiviteter skulle bidra som grunnlag for erkjennelse og refleksjon over det erfarte. Varkøy (2017) knytter musikalsk erfaring til erkjennelse og dannelses som værensbevissthet – det som influerer vår opplevelse av mening og rikdom i og med livet. Dette forutsetter en erfaringens pedagogikk som engasjerer studenter som mennesker, ikke bare som noen som har eller skal motta kunnskap. Han kobler sin tenkning om erfaringsbasert værensbevissthet til Smalls begrep *musicking* og en handlingspreget aktivitetsform (Small, 1998, i Varkøy, 2017, s. 64). «Dannelsen avhenger av at jeg stiller meg til disposisjon, av min åpenhet og stemthet, av min aktive mottakelse og refleksjon» (Varkøy, 2017, s. 43).

Varkøys beskrivelse av eksistensiell erfaring kan relateres til et pragmatisk tankesett (Dewey, 2008), der deltakelse og erfaring står sentralt. Her betegnes erfaring som noe som oppleves å sette spor og prege oss videre (Varkøy, 2017, s. 63). Dette kan settes i sammenheng med et demokratiperspektiv (Biesta, 2014), der subjektet stadig får mulighet til å bli til som deltaker i verden gjennom sine handlinger og initiativ, og med et syn på læring og utvikling som har en subjektiv transformerende virkning for den som velger å ta del i valgt aktivitet (Biesta, 2014, s. 55).

Forskningsdesign

Prosjektet bygger på et pragmatisk perspektiv, der kunnskap og innsikt tilegnes som resultat av levde erfaringer (Dewey, 2008; Hiim, 2010). Prosjektet er utformet i både et utviklings- og forskningsperspektiv og baserer seg metodisk på praksisrettet aksjonsforskning (Hiim, 2010; Hiim, 2017; Postholm & Smith, 2017). Aksjonene er gjennomført som formative intervensjoner (Postholm & Smith, 2017, s. 73), der hensikten har vært å iverksette sang som innhold og aktivitet i kunnskapsområdet BULL første studieår.

Forskningsgrunnet er utviklet underveis ved at studentene har blitt utfordret til å delta i sanglig aktivitet gjennom hele studieåret. Undervisningsopplegget er tilpasset rammene for denne klassens studiehverdag, og det er i møtet mellom student og sang at erfaringer i studien leses og tolkes. Eikeland (2020, s. 343) knytter en fortolkende samfunnsforskning til en ambisjon om å presentere verden innenfra et «aktør-perspektiv». I denne studien utgjør studentene aktørperspektivet, og det er deres erfaringer som har hatt forskerens interesse.

Innhold i de ulike aksjonene i undervisningsopplegget

Undervisningsopplegget bestod av fire aksjoner iverksatt gjennom første studieår. Aksjon 1 omhandlet det å synge sammen i klasserommet og i klassefellesskapet. I aksjon 2 ble sang koblet til en kreativ skriveprosess, der studentene skulle få øvelse i å utvikle et rikholdig tekstinnhold med utgangspunkt i en sang fra egen barndom. Aksjon 3 ble gjennomført i studentenes første praksisperiode (første semester). Her var oppgaven å observere sang som fenomen i praksisbarnehagens hverdagsliv, med hensikt å samle kunnskap om barnets og barnehagens bruk av sang i barnehagehverdagen. Totalt omfattet dette 34 barnehager, som alle inngår som partnerbarnehager for USN. Ingen av barnehagene har en uttalt musikkprofil. Som partnerbarnehager var de kjent med studentenes praksisoppgaver, inkludert de særskilte oppgavene knyttet til sang som denne studentgruppen hadde med seg dette studieåret.

Aksjon 4 var knyttet til studentenes andre praksisperiode i vårsemesteret, som gikk over fem uker. I aksjonen skulle studentene delta i, eller ta i bruk, sang sammen med barna minst én gang i løpet av perioden. I etterkant ble sangaktiviteten dokumentert i form av en praksisfortelling og tilhørende

refleksjon. Studentens individuelle praksisfortelling og tilhørende refleksjon utgjorde datagrunnlaget i denne aksjonen.

Deltakere og datagrunnlag

Utvalget av respondenter er avgrenset til ett kull førsteårsstudenter på barnehagelærerutdanningen og til kunnskapsområdet BULL. Studentenes deltakelse i de ulike aksjonene har bare delvis vært frivillig, siden noen oppgaver har hatt obligatorisk deltakelse og innlevering (eksempelvis er alle praksisoppgaver obligatoriske). Studentene har likevel kunnet reservere seg for forskningsdelen ved å tillate eller ikke tillate bruk av sine svar i den enkelte aksjon.

Det er 93 % (N=73) av studentgruppen som har gitt samtykke til å være med i forskningen. Deltakelse og svarprosent i de ulike aksjonene varierer mellom 57–93 % og fordeler seg som følgende: Deltakelse i aksjon 1 er 93 % (n=73), aksjon 2 er 58 % (n=42), aksjon 3 er 71 % (n=42) og aksjon 4 er 77 % (n=68).

Datagrunnlaget for aksjon 1–3 er samlet inn via Nettskjema (UiO), som universitetet har en databehandlingsavtale med. I aksjon 4 utgjør datagrunnlaget studentenes praksisfortelling og tilhørende refleksjon etter praksis, samlet inn via læringsplattformen Canvas.

Dataanalyse

I analysen av datamaterialet har vi vært inspirert av refleksiv tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006) for å identifisere og meningsfortolke forhold som studentene opplever har betydning for deres deltakelse i sang i utdanningen. For å få kunnskap om hvordan vi kan arbeide med sang i BULL på en meningsfull og inkluderende måte, er data analysert med utgangspunkt i tre analytiske spørsmål knyttet til syn på musikalitet i en barnehagekontekst: (a) Hvordan kommer en utvidet forståelse av sang og musikalitet i barnehagen til syne i materialet? (b) Hvordan kommer en utvidet forståelse av sangens betydning for barn til syne i materialet? og (c) Hvilken betydning har en utvidet forståelse av sang og musikalitet for studentenes forståelse av barnehagelærerrollen?

Analysens første fase var en systematisk gjennomgang av datamaterialet for å identifisere og få oversikt over meningsbærende element i henhold til de tre analytiske spørsmålene. Meningsbærende element ble fortolket, kodet

og gruppert ut fra om de ga kunnskap om studentenes opplevelse av å delta i sang, og om erfaringer gjort i aksjonene har ført til endringer og utvikling. Dataanalysen førte til følgende kategorisering basert på studentenes opplevelser: (1) sangens sosiale og relasjonelle funksjon, (2) sangens kommunikative kapasitet, og (3) syn på musikalitet og deltakelse i sanglig aktivitet.

Forskningsetiske hensyn

Studien er meldt Nasjonalt Senter for forskningsdata (NSD/SIKT, referanse-nummer: 603765) og følger deres retningslinjer i tråd med god forsknings-etikk. Det har ikke vært noe press om forskningsdeltakelse, og datainnsamlingen har skjedd via Nettskjema, slik at det ikke har vært mulig å identifisere hvem som har deltatt. Dette gjelder imidlertid ikke for studentens praksisfortelling og refleksjon fra andre praksisperiode. Her kan studentene identifiseres, i og med at de leverte datagrunnlaget via en personlig mappe på Canvas. Materialet fra denne aksjonen er likevel presentert og fremstilt i anonymisert form.

Prosjektleder og førsteforfatter har opptrådt i en dobbeltrolle som *lærer* og *forsker* i aksjonene. Som *lærer* har vedkommende lagt til rette for sang i klasserom og praksisbarnehage, og hatt interesse av å utvikle undervisning som i møte med studentene oppleves profesjonsrelevant og nyttig. Som *forsker* har vedkommende fulgt opp den enkelte aksjon med spørsmål til studentene om deres opplevelse av sanglig aktivitet i undervisningen, og fortolket disse i henhold til intensjonen med prosjektet.

Å gjennomføre undersøkelsen i rollen både som lærer og forsker har krevd tydelighet om hvilken rolle læreren har hatt – når og på hvilken måte – gjennom prosessen. Som lærer er man i posisjon til å legge føringer for hvilke aktiviteter studentene skal delta i, og målet med aktiviteten kan føre til at man velger å underkjenne studentenes ubehag. Lærers tro på at jo mer vi synger sammen, jo mer vil det å synge «normaliseres», trenger ikke treffe alle. Det er nærliggende å tenke at et underkjent ubehag ved deltakelse i sang kan skape mer motstand og mindre fremtidig deltakelse i sanglig aktivitet. Derfor har det vært viktig å undersøke studentenes opplevelse av deltakelse i sang.

En annen fare ved dobbeltrollen som lærer og forsker er at læreren, som ansvarlig for utforming av undervisningsopplegget, kan søke bekreftelse på at

opplegget fungerer som tenkt. Dette kan påvirke forskers tolkning og analyse av datamaterialet. Det er forsøkt å ta høyde for dette gjennom felles dataanalyse.

Presentasjon av funn

I dataanalysen er det særlig tre kategorier studentene vektlegger ved sang. I det følgende presenteres funn i henhold til disse tre kategoriene, og vi har inkludert anonymiserte sitater fra det transkriberte materialet for å eksemplifisere funnene og bestemte sider ved dem.

Sangens sosiale og relasjonelle funksjon i fokus

Det er sangens sosiale og relasjonelle funksjon som i størst grad omtales i studentenes svar og praksisfortellinger. Å synge sammen med noen beskrives som en meningsfull aktivitet som skaper glede og utvikler mellommenneskelig samhandling og fellesskap. Sang i klasserommet oppleves ikke like komfortabelt for alle, men for dem som var/har blitt komfortable med å synge, beskrives samsang som positivt for klasse miljøet ved at den har bidratt til tilhørighet og felles positive opplevelser. Å synge beskrives som noe hyggelig å gjøre sammen, noe som skaper god stemning og som hjelper en å komme fortere inn i fellesskapet: «Jeg trives godt med å synge og synes det er hyggelig at man kan synge sammen med klassen. Føler dette gjør at klassen får en bedre tilhørighet til hverandre og bedrer samholdet» (Aksjon 1).

Det er likevel sangens sosiale og relasjonelle funksjon, erfart i praksisbarnehagen, som fremstår tydeligst. Sang i praksisbarnehagen erfarer som noe positivt barn og voksne kan møtes *i* eller *om*, og som bidrar til å utvikle relasjoner i barnegruppen og mellom barn og ansatte. Ord som glede, god stemning, tilhørighet og fellesskap kommer hyppig frem i datamaterialet. En av studentene beskriver sin opplevelse av sang som en fellesskapende kraft:

Musikk er med på å skape meningsfulle øyeblikk og gode opplevelser. Det spiller ingen rolle om sang oppstår spontant eller er

planlagt, sang er med på å bringe glede og en fellesskapsfølelse av å være sammen med den andre «her og nå» (Aksjon 4).

Erfaringer studentene har gjort seg gjennom sangaktivitet har gitt grunnlag for refleksjon. En av studentene trekker frem hvordan refleksjonen i etterkant hadde ført til en forståelse av sang som en naturlig og enkel måte å skape samhold og glede i en barnegruppe.

Det var veldig gøy å se hva sang gjorde med både meg som voksen og ikke minst barna denne turdagen. Det gjorde noe med hele stemningen. Barna glemte alt som var vått, kaldt og kjipt – og opplevde sangglede og mestring ved å være med på å komme på sangene vi skulle synge (Aksjon 4).

Studentenes praksisfortellinger (Aksjon 4) viser også at sang er prøvd ut som et relasjonelt bidrag i omsorgshandlinger; eksempelvis som trøst på fanget rundt sovestunder. «Ved at jeg lot henne ligge mot brystkassa en stund følte hun nok en trygghet, så da jeg begynte å synge ble hun roligere». Eller som en annen student uttrykker: «[Sang] roer ned stemning når det trenges å roe situasjoner ned».

Sangens kommunikative kapasitet

Studentenes data viser at sang i stor grad oppleves som en kommunikativ kapasitet som skaper kontakt mellom mennesker. Sang beskrives som en måte å bli kjent med (hver)andre på og skape tilhørighet. Det fremstår særlig som om observasjon og deltakelse i barnehagepraksis har bidratt til å utvikle studentenes opplevelse av sangens kommunikative funksjon. Sang beskrives som en måte barn kommuniserer og skaper fellesskap på, gjennom å delta i et felles uttrykk og en felles aktivitet.

Å synge er en form for kommunikasjon, det skaper en umiddelbar kontakt som er lydlig, kroppslig og direkte. Jeg la merke til at det starter med at det er en eller et par synger også ender det opp med at flere blir med (Aksjon 4).

På et kommunikativt metaplan løfter studenter sang frem som identitetsmarkør, med en kulturinnviende funksjon i barnegruppen. Sangen bidrar til å utvikle kjennskap til hverandres likheter, ulikheter og kulturarv. I en av studentens refleksjoner knyttes egen deltakelse i sanglig aktivitet sammen med barn til barnehagens ansvar for å være i dialog og samspill med barna, for å støtte barna i deres kommunikasjon, og for å anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk.

Studentenes syn på musikalitet og deltakelse i sanglig aktivitet

Dataanalysens tredje tema er knyttet til syn på musikalitet. Temaet omfatter studentens refleksjon og problematisering av egen innstilling til, og deltakelse i, sanglig aktivitet i en barnehagefaglig kontekst.

Besvarelsene viser at studenter har opplevd motstand mot å delta i sang i studiet. Motstanden knytter seg i stor grad til det å gå utenfor egen komfortsone og til usikkerhet om egen sangferdighet. Svar som «ikke synger fint», «ikke like flink», «tonedøv» eller «redd for å drite meg ut» er eksempler på det. Opplevelsene preges av et ferdighetsorientert syn på musikalitet. Redsel for å ikke ha god nok sangstemme trekkes frem. Det skaper utrygghet, og denne utryggheten oppleves som mer utfordrende blant medstudenter i klasserommet enn sammen med barna i barnehagen: «... i klassen er man mer redd for å bli dømt på sangstemme enn det man er i barnehagen» (Aksjon 1).

Utryggheten forklares også med det å synge sammen med mennesker man ikke kjenner så godt. Det å ha blitt bedre kjent med klassen har derfor gjort det lettere å delta i sangen, også i klasserommet. Studentbesvarelsene viser at kjennskap til sangfellesskapet og erfaringer gjort over tid bidrar til å redusere motstand. Dette henger sammen med studentens vilje til å overskride egen motstand.

I starten synes jeg det var litt ukomfortabelt å synge med noen, men det har gått bedre over tid. Da måtte jeg gå ut av min komfortsone for å gjøre det mulig (Aksjon 1).

Besvarelsene viser at det særlig er erfaringer fra barnehagen med sangens relasjonelle og sosiale funksjon som bidrar til å bevege studentens syn på musikalitet. I praksisfortellingene fremskrives sang i liten grad som ferdighet.

Fortellingene viser et barnesentrert perspektiv i betraktningene på sang og musikalitet, og de fokuserer i stor grad på hvilken betydning egen deltakelse i sanglig aktivitet har for barna.

Flere er bevisste på at de ikke ønsker å uttrykke eller overføre et prestasjons- og ferdighetsorientert syn på sang til barna. Studenter beskriver hvordan de selv ikke må være redde for å synge med den stemmen de har, hvordan de må unngå å overføre til barna at de må være *flinke* til å synge for å være med, og hvordan de må unngå å fokusere på sang som noe «fint» eller «ikke». Sang skal være gøy og inkluderende. Ønske om å ta vare på barnehagebarns glede og fellesskap som kan skapes gjennom sanglig aktivitet, løftes frem når de selv skal inn i rollen som barnehagelærer fremover.

Barna har ikke bruk for dømmekraften ved «du kan ikke synge så du får ikke synge», og dermed blir sang med barn en opplevelse som kun baserer seg på at det blir en god sosial aktivitet som skaper glede (Aksjon 4).

Data viser at erfaring med sang i barnehagen øker forståelsen for å synge i studiet. En student skrev:

Jeg synes at det har hjulpet meg å se viktigheten av sang i barndommen. Dette har ført til at jeg ønsker å lære mer om sang i barnehagen resten av studiet (Aksjon 3).

Positive erfaringer med deltakelse i sang i barnehagen samsvarer med positive erfaringer med sang i klasserommet. Studentene opplever at sang både i klasserom og barnehage skaper fellesskap og felles opplevelser som gjør at mennesker tilnærmer seg hverandre. På spørsmål om hvordan erfaringer med sang i barnehagen spiller inn på deres deltakelse i sanglig aktivitet i klasserommet, er det opplevelsen av å gjøre noe som oppleves som betydningsfullt for barna, sammen med opplevelsen av å være del av et (klasse)fellesskap, som løftes frem.

Jeg koser meg med sang på studiet og det motiverer meg. Håper egentlig at vi kan ha mer av det, slik som på starten av semesteret da vi åpnet forelesningene med å synge. Det gir fellesskapsfølelse.

... Det er definitivt noe jeg tar med meg videre ut i barnehagene (Aksjon 1).

Diskusjon – Sang som potensial i barnehagelærerstudentens dannelsingsprosess

Å bringe inn sang i en pedagogikkfaglig sammenheng kan fremstå som fremmed både for utdanning, student og praksisbarnehage. Når en ny aktivitet legitimeres gjennom et tidsmessig avgrenset forskningsprosjekt, kan dette påvirke studentens innstilling til deltakelse. På den ene siden kan deltakelse i sanglig aktivitet være motivert av et ønske om å støtte utvikling av ny kunnskap. På den andre siden kan deltakelse oppleves meningsløs – og kanskje særlig der man opplever det som utfordrende å synge selv – fordi aktiviteten fremstår som forbigående.

Når studien har søkt å prøve ut og aktualisere sang tilknyttet et pedagogisk rettet kunnskapsområde som BULL, har det vært med mål om å undersøke hvordan sanglig aktivitet kan fungere som et tverrfaglig gyldig eksempel for en dannelsorientert barnehagedidaktisk tenkning. Legitimering av hva som er *gyldig* er koblet til et fortolket innhold av uttrykksformer og samspill mellom mennesker, så vel som barns aktørskap og inkluderende fellesskap (Kunnskapsdepartementet, 2023; Universitets- og høyskolerådet, 2018). En slik kobling leder til begrepet musicking og en relasjonell mening med en musikalsk handling (Small, 1998; Varkøy, 2017). Sang forstås her som en naturlig del av menneskers uttrykks- og kommunikasjonsmåte og som en sosialt deltakende og relasjonell kapasitet (Bjørkvold, 1985, 1989; Small, 1998).

Tidligere studier om sang i norsk barnehage og barnehagelærerutdanning har vist at det å synge kan oppleves utfordrende både for barnehagelærere og barnehagelærerstudenter, og at dette kan forstås i sammenheng med individets og omgivelsenes syn på egen musikalitet (Knigge et al, 2021; Kulset & Halle: 2019, 2020; Torgersen & Sæther, 2021).

Også denne studien viser at synet på egen musikalitet er en viktig faktor som påvirker opplevelsen av deltakelse i sanglig aktivitet, og at usikkerhet

knyttet til egen sangstemme forsterkes når man skal synge sammen med *ukjente*. Enkelte studenter beskriver denne usikkerheten som gjeldende både i klasserommet og i (praksis)barnehagen. Å legge opp til aktivitet som får studenten til å overskride motstanden de opplever i møte med nye erfaringer, kan dermed ses som et bidrag til studentens personlige utvikling. Studiens fokus på musikalitet i et relasjonelt og sosialt deltakende perspektiv kan fremstå som en meningsfull innramming når målet med å synge ikke handler om å utvikle seg som sanger. Dette fremstår som et vesentlig bidrag til å flytte fokus bort fra egne sangferdigheter og over til sang som noe positivt å møtes *i* eller *om* (Skjervheim, 2002; Varkøy, 2018). Å la studentene selv undersøke hva sangen kan bety for barn og i barnehagen, synes å ha gitt en viktig førstehåndserfaring av at sang i dette profesjonsfeltet handler om annet enn sangferdigheter og sangprestasjoner. Gjennom praksisbarnehagen som en barnesentrert arena har sang og sanglig aktivitet vist seg i større grad å handle om å være sammen om noe som oppleves fint, fordi det skaper felles opplevelser og fellesskap (Bjørkøy, 2020, 2022; Kulset, 2018; Small, 1998). Slik kan studien knyttes både til utdanningens praksisnærhet og til studentens profesjonsdanning.

Det er sang og sanglig aktivitet som er valgt som det eksemplariske lærestoffet (Klafki, 1959/2001) i dette prosjektet. Studien viser at lærestoffet har åpnet for nye tanke- og handlingsmønstre hos studentene. Det er nærliggende å tenke at også andre temaer og annet innhold fra barnehagefeltet kan være viktig å betrakte ut fra dets sosiale og relasjonelle funksjon. Et eksempel kan være hvordan vi møter et barns tegning som «noe fint» i stedet for som et uttrykk for barnets tanker og opplevelser, som vi kan være i dialog med. Å bevisstgjøre hvordan vi tenker prestasjons- og ferdighetsorientert i en barnesentrert arena er generelt relevant i utdanningen, ikke minst som motvekt til et samfunn som stadig utvikler arenaer der deltakelse og utøvelse måles i talent og ferdighet, og der deltakerne defineres som god nok/ikke god nok til å holde på, jf. Kulset og Halles (2019) studier som viser til utvikling av en negativ eller positiv musikalsk identitet.

Når studien gjør barns perspektiv og barnehagens dagligliv til en viktig referanse i barnehagelærerstudentens dannelsesprosess, kan erfaringene som er gjort i studien forstås som grunnlag for erkjennelse og værensbevissthet (Dewey, 2008; Varkøy, 2017): hvordan forholde seg til sang i en barnehagekontekst. I en slik bevisstgjørende prosess kan sang byttes ut med en rekke andre aktiviteter, som å tegne, danse, løpe og spille fotball, med mer – aktiviteter

som for noen handler om å bli god til noe, men som i en barnlig kontekst i større grad handler om å få erfaring med. Dette innebærer at utdanningens kvalifisering av studenter til profesjonsfeltet også omfatter å utvikle bevissthet om hvordan de kan være med å påvirke feltets tenkning og vektlegging.

Konklusjon

Studien viser at sang, forstått som en relasjonell og kommunikativ kapasitet i en barnehagekontekst, har relevans i studentens profesjonsdanning. De ulike aksjonenes vektlegging av at studentene selv skulle kunne danne seg en forståelse av sangens funksjon for barn og barnehage gjennom egne erfaringer, har resultert i et personlig grunnlag for refleksjon og stillingstakende.

Studentenes førstehåndserfaringer fra praksisfeltet har implikasjoner for deres syn på musikalitet. Å gi studentene oppgaver med sang i praksisperiodene har åpnet for kunnskap om barns meningsskaping gjennom sanglig aktivitet, og gitt grunnlag for å vurdere synet på musikalitet i henhold til et barnesentrert perspektiv og egen kommende profesjonsutøvelse. Empirien viser at studentene har brukt praksisperiodene aktivt til å innhente kunnskap om hvordan sang kommer til uttrykk i barnehagen, og til å utvide sitt erfaringsgrunnlag med sang. Praksisfortellingene viser et mangfold av utprøving og deltakelse i sanglig aktivitet, og gir et innblikk i hvordan studentene mot slutten av studieåret særlig vektlegger sangens betydning for barn i barnehagen. I stor grad fremstiller studentene sang som en kapasitet som de, som barnehagelærere, kan ta positivt i bruk for å skape inkluderende fellesskap og samhandling, og for å bidra til å gi barn så mange erfaringer og måter å uttrykke seg på som mulig. Dette gjør praksisfeltet til en viktig referanse for egen kommende profesjonsutøvelse og taler for å skape gode forbindelser mellom utdanningens teori- og praksisfelt.

Studentene har betraktet verdien av sang i et sosialt deltakende perspektiv, og dette har bidratt til å synliggjøre sangens kommunikative og relasjonelle funksjon. Utover i prosjektet beveger studentenes fokus seg i stor grad bort fra fokus på egne sangferdigheter og over mot sang som en relasjonell og kommunikativ kapasitet mellom små og store mennesker. Dette kan forstås

som en bevegelse fra et ensidig fokus på det menneskelige subjektet til det som skjer i møtet mellom sang og mennesker.

Det er særlig den positive betydningen sang oppleves å ha for barna som synes å motivere studentene til å overvinne og overskride egne eventuelle utfordringer med å delta i sanglig aktivitet. Sangens sosiale aspekt virker motiverende for deltakelse både i klasserom og i barnehage. Å oppleve et positivt fellesskap og tilhørighet gjennom å synge sammen er med på å trumfe bekymringer om egne sangferdigheter.

Forskningens resultat er knyttet til aktiviteter og undersøkelser i en kontekst tilpasset denne studentgruppen. Prosjektets avgrensninger gjør at studiens kunnskapsproduksjon må forstås som å ha avgrenset gyldighet. Studien viser at studentenes erfaringer med sang i et sosialt deltakende og relasjonelt perspektiv har faglige forbindelser til pedagogiske temaer i BULL, og oppleves som meningsfulle aktiviteter i kunnskapsområdet. Sang i BULL kan således bidra til å utvide og nyansere sangens plass i utdanningen og stimulere til tverrfaglig didaktisk tenkning.

Referanser

- Biesta, G. (2014). *Utdanningens vidunderlige risiko*. Fagbokforlaget.
- Bjørkvold, J.-R. (1985). *Den spontane barnesangen – vårt musikalske morsmål*. Cappelen forlag.
- Bjørkvold, J.-R. (1989). *Det musiske menneske*. Freidig Forlag.
- Bjørkøy, I. (2020). *Sang som performativ for samspill i småbarns praksis* [Doktoravhandling]. NTNU.
- Bjørkøy, I. (2022). Et anslag knyttet til sangsamspill som performativ undervisningspraksis i barnehagelærerutdanningen. I L. Skregelid & K. N. Knudsen (Red.), *Kunstens betydning? Utvidede perspektiver på kunst og barn & unge* (s. 165–182). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.163>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Buber, M. (1992). *Jeg og du*. Cappelen Damm.
- Dewey, J. (2008). Å gjøre en erfaring. I *Eстетisk teori. En antologi* (s. 196–214).
- Ehrlin, A. & Tivenius, O. (2018). Music in preschool class: A quantitative study of factors that determine the extent of music in daily work in Swedish preschool classes. *International Journal of Music Education*, 36(1), 17–33. <https://doi.org/10.1177/025576141768992>
- Eikeland, O. (2020). Praxis-forskning – iboende i det 20. århundrets filosofiske og metodologiske utvikling. I S. Gjøtterud, H. Hiim, D. Husebø & L. H. Jensen (Red.), *Aksjonsforskning i Norge, volum 2: Grunnlagstenkning, forskerroller og bidrag til endring i ulike kontekster* (s. 329–360). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.121.ch12>
- Hiim, H. (2010). *Pedagogisk aksjonsforskning. Tilnærminger, eksempler og kunnskapsfilosofisk grunnlag*. Gyldendal Akademisk.
- Hiim, H. (2017). Aksjonsforskning som forskning – epistemologiske og metodiske utfordringer. I S. Gjøtterud, H. Hiim, D. Husebø, L. H. Jensen, T. H. Steen-Olsen & E. Stjernstrøm (Red.), *Aksjonsforskning i Norge: teoretisk og empirisk mangfold* (s. 71–94). Cappelen Damm Akademisk.
- Klafki, W. (1996). Kategorial dannelse. I E. L. Dale (Red.), *Skolens undervisning og barnets utvikling. Klassiske tekster* (s. 167–203). Ad Notam Gyldendal.
- Klafki, W. (2001). Kategorial dannelse: bidrag til en dannelsesteoretisk fortolkning av moderne didaktikk. I E. L. Dale (Red.) & A. Gylland (Overs.), *Om utdanning: Klassiske tekster* (s. 167–203). Gyldendal akademisk. (Opprinnelig utgitt 1959)
- Knigge, J., Danbolt, I., Hagen, L. A. & Haukenes, S. (2021). The current status of singing in kindergartens in Norway. An exploratory study. *Nordic Research in Music education*, 2(2), 1–25. <https://doi.org/10.23865/nrme.v2.2905>
- Kulset, N. B. (2018). *Din musikalske kapital*. Universitetsforlaget.
- Kulset, N. B. & Halle, K. (2019). «Fake it till you make it»: how do kindergarten staff in kindergartens with a music profile talk about their musical identity? I *Counterpoints of the senses: bodily experiences in musical learning*. Meryc19. <https://hdl.handle.net/11250/3047910>
- Kulset, N. B. & Halle, K. (2020). Togetherness! adult companionship – the key to music making in kindergarten. *Music Education Research*. <https://doi.org/10.1080/14613808.2020.1765155>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*.

- Kunnskapsdepartementet (2023). *Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning*, (hyperlink <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2025-07-04-1447>)
- Nome, D., Rønning, G. S. & Spieler, K. S. (2021). *Fra rammeplan til didaktisk praksis i barnehagen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Postholm, M. B. & Smith, K. (2017). Praksisrettet forskning og formativ intervensjonsforskning: forskning for utvikling av praksisfeltet og vitenskapelig kunnskap. I S. Gjøtterud, H. Hiim, D. Husebø, L. H. Jensen, T. H. Steen-Olsen & E. Stjernstrøm (Red.), *Aksjonsforskning i Norge: teoretisk og empirisk mangfold* (s. 71–94). Cappelen Damm Akademisk.
- Schei, T. B. (2011). Musikk, helse og identitet: Kan stemmeskam overvinnes? Om helsefremmende aspekter ved profesjonelle sangers identitetsarbeid [Skriftserie fra Senter for musikk og helse]. I K. Stensæth & L. O. Bonde (Red.), *Musikk, helse og identitet* (s. 85–105).
- Skjervheim, H. (2002). Deltakar og tilskodar. I H. Skjervheim, J. Hellesnes & G. Skirbekk (Red.), *Mennesket* (s. 40–52). Universitetsforlaget.
- Small, C. (1998). *Musicking: The meanings of performing and listening*. University Press of New England.
- Straum, K. (2018). Klafkis kategoriale danningsteori og didaktikk. En nærmere analyse av Klafkis syn på danning som prosess med vekt på det fundamentale erfaringslag. I K. Fuglseth (Red.), *Kategorial danning og bruk av IKT i undervisning* (s. 30–52). Universitetsforlaget.
- Thorsen, T. (2021). Når musikalske fællesskaber sætter spor i den pædagogiske hverdag i dagtilbud. *Dansk musikforskning, særnummer*, 150–164. https://moreinfo.addi.dk/2.11/more_info_get.php?lokalid=62772492&attachment_type=856_a&bibliotek=870971&source_id=870970&key=0bc11b79bb97af05e5ed
- Torgersen, J. K. & Sæther, M. (2021). Er jeg musikalsk? Barnehagelærerstudenters oppfatning av egen musikalitet. I E. Angelo, J. Knigge, M. Sæther & W. Waagen (Red.), *Higher Education as Context for Music Pedagogy Research* (s. 297–321). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.119>
- Universitets- og høyskolerådet. (2018). *Nasjonale retningslinjer for lærerutdanningene* https://www.uhr.no/_f/p1/i8dd41933-bff1-433c-a82c-2110165de29d/blu-nasjonale-retningslinjer-ferdig-godkjent.pdf
- Varkøy, Ø. (2017). *Musikk – danning og eksistens*. Cappelen Damm Akademisk.

